

Kobiety i fundamentalizm. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z 13.3.2002

Tłumaczenie: **Anna Słota**

2000/2174(INI)

Parlament Europejski,

uwzględniając:

- Powszechną Deklarację Praw Człowieka, w szczególności jej artykuły: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 14, 16, 18, 23 i 26;
 - Artykuł 13 traktatu ustanawiającego Unię Europejską oraz deklarację nr 11, stanowiącą aneks do traktatu, mówiącą o statusie kościołów i organizacji niewyznaniowych;
 - Konwencję Narodów Zjednoczonych w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet;
 - Swoją rezolucję z 16.8.1998 z okazji islamsko-europejskiego dnia Averroësa;
 - Wnioski z wysłuchania w sprawie kobiet i fundamentalizmu przeprowadzonego 23.1.2001;
 - Europejską [Kartę Praw Podstawowych](#) z 7.12.2000, a w szczególności drugi paragraf preambuły, a także artykuły 9, 10 i 14;
 - Dokument *Pamięć i pojednanie* przedstawiony przez Międzynarodową Komisję Teologiczną 7.3.2000;
 - Zasadę 163 swoich Zasad Postępowania;
 - Raport Komisji Praw Kobiet i Równych Szans oraz opinię Komisji Praw i Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych;
- A. Jako że pojęcie fundamentalizmu powstało w 1920 roku w USA, gdzie przede wszystkim odnoszone było do chrześcijaństwa; ten fundamentalizm charakteryzował się ekstremalnym posłuszeństwem wobec dogmatów, które interpretowane literalnie, stawiane były na równi z prawem państwowym i prawami człowieka; podczas gdy istnieją różne formy fundamentalizmu: religijny, polityczny i ideologiczny; jako że współcześnie mamy do czynienia z różnymi wariantami fundamentalizmu, istniejącymi wśród różnorodnych religii i sekt;
- B. Rozpoczynając od przesłanki, że poważne problemy różnych form fundamentalizmu i jego wpływ na życie kobiet muszą zostać zablokowane na drodze politycznej, poszukując wsparcia odpowiednich środków, które mogłyby zostać użyte do zwalczania fundamentalizmu;
- C. Odnotowując, że przez całą historię ludzkości, a także w czasach współczesnych, kobiety były i znajdują się wśród głównych ofiar religijnego fundamentalizmu;
- D. Podczas gdy większość wyznań religijnych doświadczała fundamentalistycznej i tradycjonalistycznej degeneracji w różnych formach, w jakimś okresie swojej historii;

- E. Jako że miliony kobiet na całym świecie są pozbawione podstawowych praw należnych człowiekowi i obywatelowi, takich jak czynne i bierne prawo wyborcze; potępiając wyłączenie kobiet z procesu demokratycznych przemian w niektórych krajach, gdzie budzi się fundamentalistyczny nacisk,
- F. Podczas gdy fundamentalizm nie jest zjawiskiem obcym w Unii Europejskiej i stanowi zagrożenie dla wolności i podstawowych praw jednostek, a jego celem jest wymuszenie na władzach i instytucjach publicznych przyjęcia jednostronnego podejścia, które wyklucza równość wobec prawa tych, którzy nie podzielają tego spojrzenia;
- G. Jako że podobieństwo fundamentalistycznych i totalitarnych reżimów politycznych zostało dowiedzione, i potwierdzono, że tradycjoniści uważają siebie za posiadających prawdę i chcą ją zmonopolizować;
- H. Akcentując, że ekstremistyczne manifestacje powodują wzrost nadużywania przemocy, zwykle wymierzonej w tych, którzy są w opozycji lub wyznają inne religie;
- I. Podczas gdy tradycje europejskie i wartości na polu respektowania podstawowych praw, demokracji, litery prawa oraz świeckiej natury państwa są cenne i praktykuje się rozwijanie ich w społeczeństwie jako podstawę ich rozwoju i ważnym jest, aby ochraniać te tradycje przed atakami ekstremistów i grup bigoteryjnych;
- J. Jako że fundamentalizm ma negatywny wpływ na kulturę, sztukę i naukę, narzuca intelektualny totalitaryzm, prześladowa i wykorzenia wolność myślenia i tworzenia, powoduje zagrożenie morderstwami intelektualistów i artystów;
- K. Odrzucając całą historyczną, zweryfikowaną negatywnie metodę stosowaną w walce z fundamentalizmem poprzez wprowadzanie opozycyjnych typów fundamentalizmów; wychodząc z założenia, że najlepszym istniejącym remedium jest rozwijanie praw i wolności, szacunek dla jednostki, laicyzacja, otwartość, emancypacja kobiet, promocja ideologicznej i kulturowej różnorodności, pluralistyczne współistnienie, praktykowanie dialogu i politycznej elastyczności, swobodnej ekspresji idei, wierzeń i sposobów życia, stopniowalność i relatywność pojęć i tylko to może zostać użyte przeciwko redukcjonistycznym uproszczeniom;
- L. Rozpoznając mądrość tych, którzy stają w obronie laicyzacji i separacji pomiędzy sprawami publicznymi przynależnymi do sfery politycznej a przekonaniami politycznymi i wierzeniami, które muszą być wolne i szanowane, a które pozostają domeną prywatną jednostek, ubolewając nad wpływem kościołów i społeczności religijnych na życie publiczne i polityczne kraju, w szczególności gdy taki wpływ jest wykorzystywany, aby ograniczać prawa człowieka i podstawowe wolności, na przykład sferę seksualną i reprodukcyjną człowieka, lub wzniecać i wspierać dyskryminację;
- M. Podczas gdy państwa powinny gwarantować indywidualne prawa i wolności oraz uznanie wolności wyznania, a prawo do wolności religijnej, w skład którego wchodzi prawo do zmiany wyznania, prawo do niewyznawania żadnej religii i prawo do praktykowania swojej religii są włączone w wiele międzynarodowych traktatów i konstytucyjnych tradycji w państwach członkowskich;
- N. Wyrażając poważne zastrzeżenia w przypadku przemijających ideologii, które tęsknią za minionymi czasami i twierdzą, że posiadają odpowiedzi na rolę kobiet w przyszłości, opartą na wstecznych pozycjach z przeszłości;
- O. Podkreślając, że proces wyzwolenia i usamodzielniania kobiet jest częścią historycznego rozwoju ludzkości; podczas gdy sytuacja kobiet jest powiązana ze stopniem wolności i rozwoju w państwie, a kobiety są czołowymi kreatorami spójności i struktur społeczeństwa;
- P. Jako że państwa członkowskie posiadają także podstawy prawne, które upoważniają je do przyjęcia efektywnej polityki zwalczania dyskryminacji i

- tworzenia powszechnego systemu udzielania azylu i nowej polityki imigracyjnej;
- Q. Rozpoznając różnice w nastawieniu pomiędzy wieloma młodymi, wielkomiejskimi, posiadającymi wykształcenie uniwersyteckie islamskimi kobietami, które przekształcają swoją własną rolę w społeczeństwie i swoje możliwości działania i pogodzenia postawy feministycznej z ich religią;
- R. Potępiając poważne i nieodwracalne niedostatki w edukacji i kwalifikacjach kobiet w warunkach stwarzanych przez fundamentalistów; żałując, że w wielu rolniczych obszarach świata dziewczynkom powyżej 10 roku życia ciągle ogranicza się dostęp do nauki szkolnej i w ten sposób różnice w profesjonalnym szkoleniu są umacniane ze szkodą dla kobiet;
- S. Podczas gdy kobiety muszą mieć wolność wyboru wiary religijnej i używania symboli wyrazu religijnego, jeśli w ten sposób chcą określać swoją tożsamość;
- T. Jako że konieczna jest dla tożsamości kobiet możliwość osobistego i prywatnego odseparowania się od religii, tradycji i kultury, podczas gdy stereotypy, ubiór, wartości, sposób życia i rodzaj zachowania muszą być sprawą osobistego wyboru;
- U. Odczuwając konieczność zapobiegania jakimkolwiek nawrotowi szkód wyrządzonych kobietom przez fundamentalistyczny reżim Talibanu, gdzie ogromne i systematyczne naruszanie podstawowych praw człowieka prowadzone było bezkarnie, doprowadzając do obecnego dziewięćdziesięcioprocentowego analfabetyzmu wśród młodych kobiet, niszczenia ich zdolności, usuwania z miejsc publicznych oraz miejsc pracy, spychania ich w ekstremalną biedę, pozbawiania prawa do opieki zdrowotnej, sprowadzając jakość ich egzystencji poniżej poziomu należnego istotom ludzkim;
- V. Potępiając kulturowe praktyki i tradycje takie jak okaleczanie genitaliów, jako będące naruszeniem, zbrodnią i atakiem na fizyczną integralność i życie kobiet, zauważając przenoszenie się tego typu tradycji do krajów Unii Europejskiej;
- W. Widząc, że chociaż posiadanie dzieci powinno być czysto osobistą sprawą, prawa reprodukcyjne kobiet są często kontrolowane przez rodzinę, krajowe rozwiązania prawne i/lub przywódców religijnych, co więcej, większość spośród odpowiedzialnych za kontrolę praw reprodukcyjnych kobiet na każdym poziomie to mężczyźni,
1. Potwierdza szacunek dla wspierania i ochrony ustanowionych praw człowieka, przyswojonych przez UE, które są jednym z kamieni węgielnych współpracy europejskiej i relacji pomiędzy UE i jej krajami członkowskimi a państwami trzecimi, kładzie nacisk, aby prawa kobiet leżące u podstaw międzynarodowych umów i konwencji nie mogły być ograniczane ani znoszone pod pretekstem wierzeń i interpretacji religijnych, tradycji kulturowych, zwyczajów czy rozwiązań prawnych;
 2. Uważa, że żaden system polityczny czy ruch religijny nie może stawiać się nad poszanowaniem dla fundamentalnych praw człowieka i wolności demokratycznych, ani też żadna przynależność polityczna czy religijna nie powinna być wykorzystywana w celu oznaczenia identyfikacyjnego obywateli;
 3. Utrzymuje, że w ramach UE ochrona praw kobiet oznacza uniemożliwienie wprowadzenia przeciwnych lub nie do pogodzenia z tym zasad lub tradycji; wyrzeka się naruszania praw człowieka pod pretekstem wierzeń religijnych czy praktyk kulturowych lub zwyczajowych; odrzuca zastosowanie w UE praw legalizujących nierówność pomiędzy mężczyznami i kobietami, jest przekonany, że nie ma prawdziwej demokracji bez poszanowania praw kobiet, włączając w to prawo do samostanowienia i równość płci;
 4. Odrzuca używanie polityki jako środka ograniczania wolności i praw kobiet lub jako sposobu jakiegokolwiek dyskryminacji, potępia władze organizacji religijnych

- oraz przywódców ekstremistycznych ruchów politycznych, którzy wspierają dyskryminację rasową, ksenofobię, fanatyzm oraz wykluczanie kobiet z wiodących pozycji w hierarchii politycznej i religijnej;
5. Nalega, aby imigrantki były informowane o istnieniu praw przeciw dyskryminacji oraz aby umożliwiano tym kobietom korzystanie z ochrony ich praw, nalega aby mogły one otrzymać poradę osób należących do danej kultury i odpowiedzi na pytania na temat konsekwencji jakie mogą ponieść jeśli zaniechają ulegania szczególnym praktykom, które rzutują na ich prawa bez zrzekania się najistotniejszych aspektów danej kultury;
 6. Zaleca krajom członkowskim oraz Komisji wprowadzenie potrzebnych środków dla upewnienia się, że zastosowano w ramach UE, także na poziomie rodzin, prawo wspólnotowe dotyczące równych praw mężczyzn i kobiet oraz zabezpieczono prawa podstawowe;
 7. Wzywa Komisję do badania znaczenia formalnego i nieformalnego zastosowania w ramach rodziny prawa krajów ze skłonnościami fundamentalistycznymi, szczególnie w przypadku kobiet przynależących do społeczności imigrantów w państwach członkowskich; uważa, że jest konieczne, aby prawa wywodzące się z prawodawstwa wspólnotowego były dominującymi nad prawami z krajów pochodzenia imigrantów; nawołuje Komisję oraz kraje członkowskie, aby na podstawie przeprowadzonych badań podejmowały konieczne kroki, aby chronić kobiety, w szczególności przed niekorzystnym wpływem praw typowych dla kraju pochodzenia;
 8. Proponuje, aby wspólna polityka zagraniczna była uformowana i implementowała podstawy demokracji i poszanowanie praw człowieka, dając priorytet walce z problemami metodami pokojowymi, pomagając w ten sposób wykorzenić antyzachodnią reakcję lub tendencje fundamentalistyczne; proponuje także, aby inicjatywa wspierania przyjęcia powszechnego moratorium na egzekucje i karę śmierci, podobnie jak umocnienie międzynarodowych działań przeciwko nieludzkim, okrutnym, poniżającym karom, takim jak chłosta i ukamienowanie była priorytetem Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa;
 9. Zaleca Komisji stworzenie systemu informacyjnego i programu szkoleniowego dla kobiet skupiającego uwagę na wpływie fundamentalizmu, włączając w to kwestie sekularyzacji i modernizacji społeczeństwa i rodziny;
 10. Poleca zajęcie się polityką, która ogranicza wpływ fundamentalizmów, rozwija międzykulturową otwartość i wymianę w celu eliminacji gett, proponuje kobietom możliwości takie jak szkolenia, informacje i dostęp do nowych technik, tworzenie oraz rozpowszechnienie publikacji, broszur informacyjnych oraz programów radiowych i telewizyjnych; zaleca także inicjowanie i wspieranie aktywności organizacji pozarządowych, które propagują i bronią praw kobiet oraz centrów badawczych, edukacyjnych i szkoleniowych na poziomach regionalnych i lokalnych;
 11. Nawołuje Radę do wspierania Komisji w kontekście europejsko-śroziemnomorskiej współpracy, w zakresie inicjatyw promujących międzykulturowy dialog;
 12. Zaleca Komisji rozwijanie mechanizmów gromadzenia informacji na temat fundamentalistycznych napaści, wykroczeń i dyskryminacji;
 13. Proponuje przyjęcie i zastosowanie programu wymiany i przemieszczania się studentów i profesjonalistów biorących udział w szkoleniu, skierowanym specjalnie do kobiet, podobnie jak stworzenie otwartego uniwersytetu dla kobiet; żąda, aby struktury i centra międzykulturowych spotkań i wymian opinii takich jak Europejsko-Arabski Uniwersytet w Granadzie były wykorzystywane i rozwijane w celu ustanowienia solidnej komunikacji na polu kultury, języka, religii, historii i współczesnych struktur społecznych;

14. Wzywa Komisję do ustanowienia, zarówno we Wspólnocie jak i w kontekście rozwoju polityki współpracy, sieciowych systemów zbierania danych na temat postępów i poprawy w zakresie praw kobiet oraz zastosowania programów współpracy i stowarzyszania mających na celu rozwój i demokratyzację systemów i procedur prawnych oraz instytucji karnych;
15. Wzywa Radę oraz Komisję do wspierania, w kontekście zewnętrznych powiązań i rozwoju polityki w zakresie MEDA [1] oraz Lomé [2], aktywności organizacji pozarządowych, których celem jest poprawa sytuacji kobiet na poziomie podstawowym, w szczególności tych, które wspierają kobiety będące ofiarami fundamentalizmu;
16. Domaga się od Rady, aby zaleciła rządów krajów trzecich, z którymi zawiera porozumienia ekonomiczne i handlowe, nieinterweniowanie w życie obywateli tych państw, szczególnie kobiet, w sposób przeciwstawiający się międzynarodowym konwencjom w sprawie poszanowania praw człowieka;
17. Nakłania Komisję oraz Radę, aby nakładając kary oparte na klauzulach praw człowieka w stowarzyszeniach lub innych porozumieniach, brały pod uwagę fakty naruszania praw kobiet;
18. Zaleca krajom członkowskim:
 - (a) wyraźnie upoważnienie konsulatów, aby rozpatrywały podania o wize indywidualnie i osobiście, nawet gdy paszport ubiegającej się o wizę kobiety jest paszportem rodzinnym;
 - (b) wydawanie kobietom indywidualnych pozwoleń pobytu;
 - (c) zapewnienie równego traktowania, jeśli chodzi o otrzymywanie pozwoleń pobytu i pracy w krajach UE kobietom, które doświadczyły naruszenia praw lub były ofiarami dyskryminacji;
19. Wspiera kobiety, które walczą przeciwko fundamentalizmowi oraz inne ruchy, których celem jest wykluczenie fundamentalizmu z życia społecznego, ekonomicznego i politycznego oraz z dostępu do pewnych rejonów geograficznych na planecie;
20. Potępia przywódców religijnych, którzy wykorzystują systemy religijne w celu wykluczenia kobiet lub propagują ich niższość w stosunku do mężczyzn;
21. Zaleca, aby przyszłe wytyczne na temat udzielania azylu w krajach UE brały pod uwagę różne formy prześladowania doznawane przez kobiety, szczególnie te wynikające z fundamentalizmu, a więc te formy prześladowania rozpoznane i włączone w definicje i reguły nakładane na uchodźców, które są uwzględnione w strukturze prawnej Wspólnoty Europejskiej; wzywa Komisję, aby w związku z podstawowymi [procedurami z Tampere](#) opracowanymi w celu rozwijania wspólnej polityki europejskiej w dziedzinie azylu i polityki migracyjnej, rozpoznawać dyskryminację doświadczaną przez uchodźców-kobiety pochodzące z krajów reżimów teokratycznych i fundamentalistycznych jako podstawę przyznawania azylu;
22. Wspiera włączenie prześladowań fundamentalistycznych doświadczanych przez kobiety oraz z powodu ich płci w skład powodów rozważanych w motywowaniu podań o azyl i przyznawania formalnego statusu uchodźcy; nawołuje rządy krajów członkowskich do rozpoznawania prześladowań i pogwałceń praw doświadczanych przez kobiety z powodu fundamentalizmu jako „prześladowanie z powodów przynależności do szczególnej grupy społecznej” w znaczeniu Konwencji Genewskiej, w związku z czym kobiety te (z pierwszeństwem dla tych, które już są rezydentami UE) będą mogły uzyskiwać formalny status uchodźcy; domaga się sformułowania prawnie obowiązujących wskazówek lub instrukcji pomocnych przy składaniu podań;
23. Nalega, aby Komisja upewniała się, że w trakcie negocjacji akcesyjnych, umowy o współpracy i stowarzyszeniu zawierają klauzule na temat praw kobiet;

24. Bierze pod uwagę konieczność natychmiastowej integracji imigrantów, uchodźców i mniejszości, legalnie przebywających na terenach UE, na zasadach polityki prewencyjnej, wraz z uznaniem wszystkich praw obywatelskich i pracowniczych;
25. Zachęca Komisję do otwarcia dialogu politycznego w zakresie przyszłych porozumień z władzami Iranu, w celu poprawy sytuacji kobiet, użyczenia treści pomocnych w rozwoju i reformach z możliwością ich przeniesienia do rozwiązań prawnych oraz zabezpieczenia jawności i jasności tych działań;
26. Stanowczo potępia fundamentalistyczną dyskryminację kobiet nieustannie praktykowaną i promowaną przez rząd Arabii Saudyjskiej;
27. Nawołuje Radę, kraje członkowskie oraz Komisję, aby podjęły się przewodnictwa wspólnej międzynarodowej inicjatywy stworzenia specjalnej grupy obserwatorów, których zadaniem będzie skupianie uwagi na polityce i aktywności rządu Afganistanu w związku z poszanowaniem praw kobiet w sensie ustanowionym w międzynarodowych konwencjach i traktatach, taka grupa powinna także mieć pewność, że pomoc międzynarodowa i resocjalizacja polityki i programów bierze pod uwagę problemy płci. Jej badania powinny być prezentowane co sześć miesięcy przed Parlamentem Europejskim i Komisją Praw Człowieka przy ONZ; specjalna grupa obserwatorów powinna być powołana spośród członków Parlamentu Europejskiego, Rady Europy, Narodów Zjednoczonych oraz reprezentantów organizacji pozarządowych, wszyscy wybrani powinni być w wysokim stopniu ekspertami w dziedzinie polityki płci;
28. Nawołuje kraje członkowskie do wyrażania swoich zastrzeżeń w stosunku do rządów, które nie zapewniają równych praw kobietom, wzywa kraje członkowskie do namawiania krajów trzecich, z którymi współpracują, do podjęcia kroków w celu upewnienia się czy kobiety mają prawa wyborcze, prawo do pracy, do kształcenia, prawo własności, prawo dziedziczenia oraz prawo do udziału w centrach i urzędach decyzyjnych;
29. Uważa, że oddzielenie kościoła od państwa jest najlepszą formą rządów w społeczeństwach demokratycznych, nawołuje kraje członkowskie do zachowania neutralności wobec różnych wyznań religijnych, do utrzymania świeckiego charakteru, zapewniającego całkowity podział obowiązków pomiędzy kościołem i państwem, i zakazania jakichkolwiek praktycznych przeszkód prezentowania praktyk i symboli religijnych, tak długo jak zasady religijne współgrają z prawem państwowym, przestrzeganiem prawa i międzynarodowymi konwencjami;
30. Pragnie wolności religijnej, która jest uznana za prawo podstawowe i odrzuca wszelkie formy fundamentalizmu religijnego, jako przeciwstawiające się godności ludzkiej, nawołuje szczególnie trzy religie monoteistyczne, które są integralną częścią kultury europejskiej — chrześcijaństwo, judaizm i islam — do odrzucenia fundamentalizmu oraz dyskryminacji kobiet;
31. Wzywa wszystkich wyznawców jakichkolwiek religii do promowania równych praw dla kobiet, włączając w to prawo do stanowienia o własnym ciele oraz prawo do samodzielnego decydowania o czasie założenia rodziny, stylu życia i związkach osobistych, nawołuje kraje członkowskie do zastosowania rozwiązań prawnych w celu wykluczenia jakichkolwiek praktyk, które zagrażają fizycznej lub psychicznej jedności lub zdrowiu kobiet, takim jak klitoridektomia;
32. Potępia morderstwa honorowe, które pozwalają męskim członkom rodzin mordować siostry lub córki z powodów „honorowych”, naciska, aby popełniających tego typu zbrodnie karać jak morderców w świetle prawa kryminalnego na drodze sądowej;
33. Wyraża swoje wsparcie w trudnej sytuacji kobiet homoseksualnych, które doświadczają fundamentalizmów;
34. Wzywa kraje członkowskie do nieuznawania państw, gdzie kobiety nie mogą

uzyskać pełnych praw obywatelskich lub są wyłączone z rządu;
35. Zaleca swojemu przewodniczącemu, aby przekazał tę rezolucję do Rady, Komisji, rządów krajów członkowskich oraz do biura Wysokiego Komisarza Praw Człowieka przy ONZ.

Przypisy:

[1] Program Meda II jest głównym instrumentem finansowym Unii Europejskiej dla Partnerstwa Euro - Śródziemnomorskiego. Celem Meda jest przekształcenie Basenu Morza Śródziemnego w obszar dialogu, wymiany i współpracy gwarantujący pokój, stabilizację i rozwój; wzmocnienie dialogu politycznego, rozwój współpracy gospodarczej i finansowej, rozwój partnerstwa w dziedzinie społecznej, kulturalnej i humanitarnej, oraz utworzenie do 2010 roku strefy wolnego handlu. Kraje partnerskie to: Algieria, Cypr, Egipt, Izrael, Jordania, Libia, Malta, Maroko, Syria, Tunezja, Turcja i Autonomia Palestyńska.

[2] Pakiet wielostronnych umów o handlu i rozwoju zawartych 1975 między UE a 71 państwami rozwijającymi się z obszaru Afryki, Karaibów i Pacyfiku; na mocy konwencji towary eksportowane przez te kraje do UE korzystają ze znacznego uprzywilejowania celnego; w 1980, 1985 i 1990 zawarto kolejne Konwencje (II, III, IV), poszerzając je o pomoc finansową dla krajów rozwijających się i porozumienia dotyczące przestrzegania praw człowieka.

(Publikacja: 25-10-2006)

Oryginał. (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5077>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl